

jutrove, večina njih iz pobožnega namena, mnogo pa tudi iz dobičkarije, da bi vlovili bogastva, ali da so se klatili v ptujih krajih iz raznih namenov, bolj Bogu na poti, kakor na božji poti. Čeravno so križarske vojske skor vsi Evropi naključile mnogo zmešnjav, so položile vendar seme za boljše čase ne le o verskih zadevah temoč tudi o tem, da so jutrove dežele s svojimi obilnimi poljskimi zakladi se odperle zahodnim deželam, ki so jim po padu rimskega cesarstva po vsem zaperte bile. V verte samostanov in grajšin se je jelo od teh časov zasajati mnogo novega sadja in tert, marsiktera kuhinska zelenjad in marsikak drug sad, ki je poprej neznan bil. Marsiktero seme je v romarski torbici skrito prišlo v zahodne dežele; priča tega so mnoge imena sadja in družih sadežev, ki opominjajo še danes na križarske vojske, kakor cipriška debela sliva, debela damaščenska, jeruzalemska in turška sliva (ali dermonceljni), — damaščenska vertna roža, roža iz Jerihe, — Kalotna čebulja in virsinški kapus. Tudi obdelovanje cukrenega tersta in raba cukra, kakor tudi svilarstvo se je močno pospešilo po križarskih vojskah v zahodnih deželah.

Ako se ozremo na zmiraj oboroženi stan Angležev v jutrovi Indii in na sedanjo vojsko v Krimu, smemo tudi pričakovati, da iz zmešnjav in razpertja, ki vlada sedaj, se bo izcimil nov blagoslov narodom vsled nepremakljive stare postave, ki jo svetu, čeravno s kervavim peresom, predpisuje zgodovina od nekdaj.

(Po Unt. a. h. H.)

Krajopisje. Železniki na Krajskem. (Konec.)

Oglja, mehkega in terdega, potrebujejo železniške fužine na leto blizu 65.000 žirgeljnov, ki se iz vse okolice, naj več pa iz Ilovice, deloma iz lastnih, deloma iz ogljarskih lesov dobiva, ki so jim jih Železnikarji v teku časa poprodali. Ako bi se bilo pred leti modro ravnalo, bi Železnikarji za veke imeli potrebnega oglja dovelj. Al — naravnost rečem — po zgolj nerodnosti so se zapletli z bleško grajščino pred nekimi leti v dolgo pravdo zastran Ilovice; vsaka stranka je hotla pravo imeti ter si je nasproti branila les sekati. K tema se je pa pridružila prav po izgledu tistega pravosrednika, ki je v tem kravo molzel, ko sta se dva gospodarja za to pravdala čigava je, še tretja stranka, kmetje, ki so na vrat na nos začeli prodajati ptuji les na vse strani. Kupoval je pa tudi vsaki, in v pravem pomenu besede je ostala v Iloviči „gnjusoba razdjanja“. Zage so po privoljenji gosposke rastle iz tal, kakor gobe v gojzdi po pohlevnem dežji; gojzde pa so se pokončevali, da je bilo strah; oglja že nihče ni maral kuhati, ker so se dilice veliko bolje prodati zamogle, in eno leto so naše fužine skoraj večidel stale zavolj pomanjkanja oglja. To ravnanje, enako strašnemu požaru ali silni povodnji pa je bilo, kakor že sam zdravi um kaže, uzrok strašnih preprirov, novih tožb, sovražtev, tatvin, bojov, in konec vsega tega je bila sekvestracija Ilovice. Kako in kaj bo zanaprej, se še dobro ne vé; toliko pa je gotovo, da kupčii in izvožnji lesnine iz naših krajev je odklenkalo — menda za vselej. Dervarjev, ogljarjev in kupčevavcov, ki za železniške fužine kurjavo delajo in pripravljajo, se šteje okoli 180.

Rudo dobivajo Železnikarji naj boljše iz Ilovice, nekaj tudi od Loke, Horjula in iz Smoljeve, ktera poslednja je vendar prav lahka in se le bolj rabi za mečilo družih bolj terdih rud. Fužinarji se v poslednjem času z lastnimi jamami malo pečajo; vsa ruda se večidel le od ptujih kupuje. Število rudokopov, ki za Železnike delajo, je kakih 35.

Kar se tiče družih posebnost v Železnikih, imajo za opravljanje dušnega pastirstva dva duhovnika: fajmoštra — zdaj čast. gosp. B. Kersnik-a, in kaplana — zdaj čast. gosp. Zorc-a, ki tudi mladino, prvi v nedeljski, in drugi

v delavniški šoli, v kerščanskem nauku podučujeta; dalje enega šolskega učitelja, ki sem ga že zgoraj omenil. — Tudi ces. pošta je tu, ki odhaja in prihaja vsaki teden štirikrat, in ktero zdaj gosp. Jož. Demšar oskerbljuje, zraven pa tudi podružnico teržaške zavarovalnice zoper ogenj in točo. Tudi za tiste ljudi je poskerbljeno, ki si za nekatere dni za male krajarje veliko upa kupiti hočejo — imamo namreč tudi mi lotrijo. No! in pa tobak in smodke; to se že tako razume, da tudi to na prodaj biti mora, ker brez tega ni življenja.

Srenjske opravila opravlja župan — zdaj gosp. Jož. Globočnik — z dvema svetovavcoma; za varnost in red je tu za selško dolino c. k. žandarjska straža, obstoječa iz desetnika in 4 žandarjev, kakor tudi za gojzdni red gojzdnarsk nadzornik. Tudi zdravnik za selško dolino ima tu svoje stanovanje.

Somnjev imamo v Železnikih 4: na dan sv. Antona puščavnika, velikonočni torek, sv. Lovrenca in sv. Andreja dan. Somenj je sicer vselej za blago in živino, vendar živine le malokrat kaj skupaj priženejo. Razun tega je tudi vsaki četrtek teržni dan, ki ga pa le redko prodajavci obiskujejo. Drugač pa se dobí tu vsega potrebnega na prodaj, obleke, žita, sočivja, špeha itd., ker je mnogo trgovcov, in tudi slednji fužinski deležnik svojim delavcem potrebno hrano prodajati smé. Štirje mlini pripravljajo moko itd., tri mesnice pa potrebno meso. S kerčmami je posebno Ternje in zgornjikonec dobro oskerbljen; tudi raznih rokodelcev se ne manjka.

S poljedelstvom se Železnikarji ne morejo veliko pečati, ker imajo le malo polja. Večidel le sočivje in kaj tacega se doma prideluje. Tudi živine se zavolj pomanjkanja klaje ne more veliko rediti, toraj mnogo mleka, ki je eden poglobitviših živežev tukajšnih delavcev, kmetje nosijo na terg. Sploh pa so Železniki kraj, kjer je dober zrak in dobra zdrava voda, tudi dela in zaslužka je dovelj. Slednji, kdor pridno delati hoče, prav lahko živi.

Naj pred sklepom še omenim dveh reči iz okolice: silno bogastvo strešnih plošč (Schieferstein), ki se okoli in okoli lomijo, in zastran svoje posebne dobrote deleč na prodaj pošiljajo, — potem pa tudi vas Dražgoše. Ta vas je utegnula kdaj kako pagansko svetišče biti. Morebiti se vjema to z nekajnimi fužinami na „štalici“, ktere sem v začetku omenil. Mislim pa to za tega voljo: Bohinci Dražgoše še dandanašnji le Radgaše, in, kakor je skoraj gotovo, prav tako imenujejo. Kakor je znano, se je na Krajskem v Bohinji paganstvo naj delj časa luči sv. kerščanske vere branilo. Morebiti je ob tistem času v sedanjih Radgašah (Dražgošah) bilo kako svetišče boga Radegasta, in so ga hodili pagani tu sem častit, ker iz Bohinja do sem je skoz Ilovico bližnja pot in je zastran visokih hribov tudi varna. Opraševal sem na vse strani, kaj bolj natančnega v tem pozvediti, pa nihče mi ni vedel kaj povedati.

Tako sklenem popisovanje svojega rojstnega kraja Železnikov s serčnimi željami, naj bi ga mili Bog in njegove prebivavce blagoslovil na veke!

Josip Levičnik.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Ljubljane. Današnjemu listu je pridjala kmetijska družba eno pòlo svojih nemških naznanil (Mittheilungen) za tiste gospodarje, ki ne razumejo slovenskega jezika. Obsega pa ta pòla: obdelovanje turšice z mašinami sl. Horski-ga, skušeno na polji gosp. mokriškega grofa Auerperga, poduk obdelovanja senožet in pa rejo sadnih drevov po natičih. Večina tega je čitateljem „Novic“ že znana; kar pa jim še ni, jim bomo kmali podali tudi v domačem jeziku. — Kmetijska družba je po vsakoletni navadi po sl. deželnem poglavarstvu predložila vis. ministerstvu notranjih oprav popis lanske očitne preskušnje kmetijskih učencov in ob enem poklonila tudi en iztis „umnega kmetovanja“, ktero

spisano od gosp. fajm. Zalokarja, je ona lani na svetlo dala. Na to je prejela od slav. deželnega poglavarstva 19. jan. t. l. sledeče pismo, katero nam je izročila, naj ga razglasimo po „Novicah“. Takole se glasi: „Visoko c. k. ministerstvo notranjih oprav je z razpisom od 13. t. m., št. 28.331, zapopadek ondašnjega nazvestja, s katerim se je izid lanskih preskušinj kmetijskih učencov na znanje dal, in s katerim se je povedalo, da se nova preuredba, po kateri je prvo leto kmetijskega uka zdaj v Ljubljani v šoli kmetijske družbe, dobra skazala, z veseljem zaslišalo in svoje popolno dopadajenje nad prizadevami c. k. krajske kmetijske družbe razodelo, da je dala v slovenskem jeziku knjigo iz vsih razdelkov gospodarstva na svetlo, ki se je dosihmal v domačem jeziku pogreševala in ki je prav pripravno vodilo za djanski nauk gospodarstva v kmetijskih učilnicah“. — Pri gosp. dvornemu svetovavcu grofu Hohenwartu je zdaj vsakemu, kdor ga hoče viditi, na ogled postavljen dragoceni kozarec, ki ga bo krajska dežela podarila vitezu Ettenreich-u in ga je dunajski zlatár Preleuthner krasno izdelal.

Novičar iz raznih krajev.

Ker je ministerstvo denarstva že od več ces. kancelij uprašano bilo, kako imajo ravnati s prideržbo zagotovšine ali kavcije taci, ki ne plačajo podpisanega posojila, je ono 18. jan. določilo predpise, po katerih naj se povsod enako ravna; med drugim velevala ta ukaz, da le pri podpisanih 20 gold. se ima celo leto plačila čakati, preden kavcija zapade, in če kesni podpisnik katerega koli zneska svojo posojilno dolžnost pozneje sopet spolne in plača, se ima pri prideržbi zapadene zagotovšine le tadaj ostati, če je bil podpisnik oporen, ali če je skazano, da je podpisnik nalašč tako ravnal, da ni storil svoje dolžnosti. — 5. dan t. m. je zdravstvena komisija na Dunaji oklicala, da ni več kolere tam, za katero jih je v vsem skup zbolelo 5255, pomerlo pa 1713. Nadškof dunajski, ki je še v Rimu, je na Dunaj poklican, da bo, kakor se govori, kerstil novorojenega cesareviča ali cesaričnjo; pričakujejo tedaj škofa okoli 20. t. m. nazaj na Dunaj; tudi grof Esterhazy, poročnik avstrijske vlade v Berolinu, je nek le zavolj tega Berolin zapustil, da bo takrat na Dunaji pričujoč. — V Veroni na Laškem so 3. dan t. m. zasledili novo zakletbo zoper avstrijsko vlado in 20 naj bolj sumljivih deležnikov zaperli. — V Salzburgu se je 31. jan. spet čvetero ljudi zadušilo po ogeljnem puhu v stanici. — Rusovska vlada je prepovedala, da se iz Poljskega ne sme ne žganje ne špirit v naše cesarstvo voziti. — 24. dan jan. ob treh popoldne je Darinka, nevesta kneza črnogorskega Danila, s slovesnim spremstvom okoli 4000 Črnogorcev došla na Cetinje; eno uro pozneje jih je poročal škof zadarski; po poroki je bila velika obed. Svatba je bila, kakor jo „Glas. dalm.“ popisuje, skoz in skoz po starem slovanskem običaji te dežele in poročanje po šegi gerško-slovanskega obreda, pri katerem je posebno to zanimivo, da se ženin in nevesta začasno s svilnim robcom pokrijeta in z dvema ličnima cerkvenima kronama kronata. Drugi dan (25. jan.) je bila narodna veselica in zbrani svatje so šli roko kuševat knezu in knezinji. Vsaki oboroženih Črnogorcev je prejel tolar v dar, gerška cerkev v Kotoru 20 cekinov, in ondašnji ubogi 300 fl. — Iz Krima se te dni nič novega ni zvedilo. 24. jan. je odjenjala zima; veliko veliko vojakom iz angležke, pa tudi francozke armade so se vnele oči, da so bolni za tako imenovano snežno slepoto (Schneebblindheit). — Da bi bila rusovska vlada pomirje ponudila, ni res. — 26. jan. je poslala francozka vlada vsim svojim poročnikom pri nemških vladah pismo, v katerem jim priporoča združenje z avstrijsko vlado, ker negotovost pruske vlade nikamor ne kaže. —

Naj novejšje novice iz Londona od pretekle srede razglajajo, da je Palmerston vendar spravil novo ministerstvo skupaj, ko je popred mnogim drugim, katerim je kraljica izročila sostavo novega ministerstva, sostava spodletela. Palmerston bo prvič (Premier) novega ministerstva, katero šteje večino veljavniših poprejšnjih ministrov, le Aberdeen, Newcastle, Russel in še nekteri drugi manj važni so odleteli. — Družtvo sv. Severina na Dunaji spravlja romarje skupej, ki želé potovat v svete dežele, tako, da bojo o veliki noči v Jeruzalemu. Kdor želi to božjo pot storiti, plača za vse skupej 500 fl. in se ima oglašiti pri družtvu do 20. tega mesca. Odrinili bojo 9. marca ob 4. popoldne iz Tersta po morji; 30. dni ostanejo v Palestini (Jeruzalemu, Betlehemu, Nazaretu itd.); 9. maja pridejo spet v Terst nazaj. Žensk ne bojo jemali seboj.

Pomenki dveh učenih mož.

Doktor Gl. Al veste, gospod profesor, kako se delajo topovi (kanoni)?

Profesor Br. Se vé da vém. Ena luknja se naredí, in okoli luknje se vlije mesing. In to je top.

Doktor Gl. Dobro, dobro! Al pa veste tudi: kako se dela mir?

Profesor Br. Tega pa ne vém.

Doktor Gl. Kako da ne? Saj že slišimo to več kot leto imdan. Lejte takole: Tista luknja se vzame iz topa in se zavije v papir. To je mir dan današnji. (Ill. Dorfb.)

Neža Štempiharjeva *).

(Narodna iz Predvora.)

Neža Štempiharjeva
Iz Police praprotne
Ima zálega snubca
Šimnika z Velésovga:
Šimnik je bogat in lep,
Mladi Nežci le ni všeč;
Ima travnike lepé,
Do Police clo deržé.

Neža Štempiharjeva
Iz Police praprotne
Ima zalega snubca,
Zórmana z Visokega:
Zorman je bogat in lep,
Mladi Nežci le ni všeč;
Ima sedem desetín
Tud sedemsto kron lastín.

Neža Štempiharjeva
Iz Police praprotne
Ima zalega snubca,
Jenka gor od Jézera:
Jenka je bogat in lep,
Mladi Nežici je všeč,
Ima sto belih kozíc,
Ima sto černih ovčíc,
Ima dokaj drobnice
To more bit' kaj volnice!

Kedar Neža v gostje gre
Vselej kolne tistega
K' jej je hvalil Jezero,
K' se ne vid' nič družega
Kakor gore visoke.

*) Štempihar, Šimnik, Zorman, Jenko so bližnji perimki sedandanašnji v imenovanih vaséh: na Polici — Polici ste pa dvé, ena ima pridavek „praprotna“, ena pa „pšenična“ — v Velesovem, na Visokem in na Jezeru.

Drobtinčica Vodnikova

še menda nikjer natisnjena.

Slavček.

Vidim te, slavče, lačnega,
Kruha na! na! pogačnega!

Pogovori vredništva.

Nekterim g. naročnikom „Novic“: Tisti gosp. naročniki, ki niso prejeli 1. lista, naj enmalo poterpé, da se drugi natis napravi, ker je prvi popolnoma pošel.

Gosp. D. T.: Skor bi bil pozabil Vam povedati, da gosp. Freyerjev zemljovid „krajnske dežele“ ni (čujte!) ni dobiti v Ljubljani, in da ga ima knjigarnica „Müller's Witwe“ v Beču v založbi. — Gosp. Šk. v T.: Ne žal-misli ni bilo zavolj Oč. Odkritoserčne prijateljske razodetja so vsakemu vredništvu drage in tako tudi iz sereca nam; strast protivnikov pa naj gré rakom žvižgat, mi se za tak žvižg še ne — zmenimo ne. — Gosp. A. Z. v N.: Na vprašanje: ali je v poslednjem listu rabljeni „tadel“ slovenska beseda, nimamo nič družega odgovoriti, kakor da Vas prosimo, naj bi še enkrat pogledali, kako je spred in zad zastavljena z oklepjem „—“. Kadar kaj tacega vidite, mislite si vselej sploh navadno pisateljsko rabo, da je namreč beseda tako zapisana kakor je slišana bila. Kaj tacega nam je večkrat potreba; nismo pa mislili, da tega še vsak naših bravcev ne vé!